



Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
YVESE BOTA
přednesené dne 6. září 2017¹

Věc C-367/16

**Trestní řízení
proti
Dawidu Piotrowskému**

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná hof van beroep te Brussel (odvolací soud v Bruselu, Belgie)]

„Rámcové rozhodnutí 2002/584/SVV – Evropský zatýkací rozkaz – Postupy předávání mezi členskými státy – Důvody pro povinné odmítnutí výkonu evropského zatýkacího rozkazu – Nezletilec – Trestní odpovědnost – Zásada ‚upřednostnění výchovného působení‘ – Oblast práv dítěte – Článek 24 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie“

1. Tuto žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podal hof van beroep te Brussel (odvolací soud v Bruselu, Belgie) v rámci výkonu evropského zatýkacího rozkazu v Belgii, který byl dne 17. července 2014 vydán polskými orgány na D. Piotrowského, polského státního příslušníka s bydlištěm v Belgii, pro účely výkonu dvou trestů odnětí svobody.
2. V této věci je konkrétně Soudní dvůr vůbec poprvé žádán o výklad čl. 3 bodu 3 rámcového rozhodnutí Rady 2002/584/SVV ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy², ve znění rámcového rozhodnutí Rady 2009/299/SVV ze dne 26. února 2009³ (dále jen „rámcové rozhodnutí 2002/584“). Toto ustanovení upravuje jako důvod pro povinné odmítnutí výkonu evropského zatýkacího rozkazu případ, kdy osoba, na niž byl tento zatýkací rozkaz vydán, není podle práva vykonávajícího státu vzhledem ke svému věku trestně odpovědná za jednání, pro které je tento zatýkací rozkaz vydán.
3. V tomto stanovisku objasním, proč musí být čl. 3 bod 3 rámcového rozhodnutí 2002/584 vykládán v tom smyslu, že uplatnění důvodu pro povinné odmítnutí evropského zatýkacího rozkazu upraveného v tomto ustanovení nezávisí pouze na tom, že pachatel trestného činu, na něhož byl tento zatýkací rozkaz vydán, je nezletilý.
4. Následně uvedu, z jakých důvodů se domnívám, že čl. 3 bod 3 tohoto rámcového rozhodnutí uvažovaný ve světle čl. 24 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie⁴ musí být vykládán v tom smyslu, že vykonávající členský stát může odmítnout předání nezletilého, pokud mu vzhledem k jeho věku v okamžiku spáchání trestného činu nelze podle práva tohoto státu uložit žádný trest.

1 – Původní jazyk: francouzština.

2 – Úř. věst. 2002, L 190, s. 1; Zvl. vyd. 19/06, s. 34.

3 – Úř. věst. 2009, L 81, s. 24.

4 – Dále jen „Listina“.

Vykonávající členský stát bude naproti tomu muset nezletilého předat vždy, kdy trest, který mu hrozí ve vystavujícím členském státě, svou povahou a výší odpovídá – vzhledem k jeho věku v okamžiku spáchání trestného činu – trestu, který by mu mohl hrozit nebo ke kterému by mohl být odsouzen ve vykonávajícím členském státě.

5. V případě, že vykonávající členský stát odmítne předání nezletilého, musí ve vztahu k tomuto nezletilému splnit své povinnosti související se zajištěním péče o něj v rámci výchovné asistence.

I. Právní rámec

A. Unijní právo

6. Body 5 až 8 a 10 odůvodnění rámcového rozhodnutí 2002/584 zní:

„(5) Z cíle stanoveného pro Evropskou unii stát se prostorem svobody, bezpečnosti a práva vyplývá zrušení vydávání mezi jednotlivými členskými státy a jeho nahrazení systémem předávání mezi justičními orgány. Dále zavedení zjednodušeného systému předávání odsouzených nebo podezřelých osob za účelem trestního řízení nebo výkonu soudních rozhodnutí ve věcech trestních umožňuje odstranit složitost a možné prodlení spojené se stávajícími postupy vydávání. Tradiční vztahy spolupráce, které až dosud převládaly mezi jednotlivými členskými státy, by měly být nahrazeny systémem volného pohybu soudních rozhodnutí ve věcech trestních, zahrnujícím jak rozhodnutí předcházející odsouzení, tak i pravomocná rozhodnutí, v prostoru svobody, bezpečnosti a práva.

(6) Evropský zatýkácí rozkaz stanovený v tomto rámcovém rozhodnutí je prvním konkrétním opatřením v oblasti trestního práva k provedení zásady vzájemného uznávání, na kterou Evropská rada poukázala jako na „úhelný kámen“ justiční spolupráce.

(7) Jelikož cílů týkajících se nahrazení systému mnohostranného vydávání založeného na Evropské úmluvě o vydávání ze dne 13. prosince 1957 nelze dostatečně dosáhnout jednostranným jednáním členských států, a proto, z důvodu jejich rozsahu a účinků, jich může být lépe dosaženo na úrovni Unie, může Rada přijmout opatření v souladu se zásadou subsidiarity ve smyslu článku [3 SEU] a článku 5 [SEU]. V souladu se zásadou proporcionality ve smyslu článku 5 Smlouvy o ES toto rámcové rozhodnutí nepřekračuje rámec toho, co je pro jeho dosažení nezbytné.

(8) Rozhodnutí o výkonu evropského zatýkácího rozkazu musí podléhat dostatečné kontrole, což znamená, že justiční orgán členského státu, ve kterém byla vyžádaná osoba zatčena, bude muset přijmout rozhodnutí o jejím předání.

[...]

(10) Mechanismus evropského zatýkácího rozkazu je založen na vysoké úrovni důvěry mezi členskými státy [...]

7. Článek 1 tohoto rámcového rozhodnutí, nadepsaný „Definice evropského zatýkácího rozkazu a povinnost jej vykonat“, stanoví:

„1. Evropský zatýkácí rozkaz je soudní rozhodnutí, které vydal některý členský stát proto, aby jiný členský stát zatkl a předal vyžádanou osobu za účelem trestního stíhání nebo výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného s odnětím osobní svobody.

2. Členské státy vykonají evropský zatýkáací rozkaz na základě zásady vzájemného uznávání a v souladu s ustanoveními tohoto rámcového rozhodnutí.

3. Tímto rámcovým rozhodnutím není dotčena povinnost ctít základní práva a obecné právní zásady zakotvené v článku 6 [SEU].“

8. Článek 3 tohoto rámcového rozhodnutí uvádí důvody pro povinné odmítnutí výkonu evropského zatýkáacího rozkazu. Tento článek stanoví:

„Justiční orgán členského státu, který má vykonat zatýkáací rozkaz (dále jen ‚vykonávající justiční orgán‘), odmítne vykonat evropský zatýkáací rozkaz v těchto případech:

[...]

3) pokud osoba, na niž byl evropský zatýkáací rozkaz vydán, není podle práva vykonávajícího státu vzhledem ke svému věku trestně odpovědná za jednání, pro které je zatýkáací rozkaz vydán.“

9. Článek 15 rámcového rozhodnutí 2002/584 stanoví:

„1. Vykonávající justiční orgán rozhodne o předání osoby ve lhůtách a za podmínek stanovených v tomto rámcovém rozhodnutí.

2. Považuje-li vykonávající justiční orgán informace, které mu sdělil vystavující členský stát, za nedostatečné pro to, aby mohl rozhodnout o předání, požádá o neprodlené poskytnutí potřebných doplňujících informací, zejména s ohledem na články 3 až 5 a článek 8, a může stanovit lhůtu, ve které mají být tyto informace dodány, přičemž vezme v úvahu nutnost dodržet lhůtu stanovené v článku 17.

3. Vystavující justiční orgán může kdykoli doručit vykonávajícímu justičnímu orgánu dodatečné užitečné informace.“

B. Belgické právo

10. Článek 3 bod 3 rámcového rozhodnutí 2002/584 byl do belgického práva proveden prostřednictvím čl. 4 bodu 3 wet betreffende het Europees aanhoudingsbevel (zákon o evropském zatýkáacím rozkazu) ze dne 19. prosince 2003 (dále jen „zákon o evropském zatýkáacím rozkazu“) ⁵. Podle tohoto ustanovení se výkon evropského zatýkáacího rozkazu odmítne, pokud osoba, na niž byl tento zatýkáací rozkaz vydán, ještě není podle belgického práva vzhledem ke svému věku trestně odpovědná za jednání, pro které je zatýkáací rozkaz vydán.

11. Předkládající soud v tomto smyslu upřesňuje, že věková hranice trestní odpovědnosti je v belgickém právu stanovena na 18 let. Nezletilému, který je starší šestnácti let, však může trestní odpovědnost vzniknout, pokud spáchal trestný čin na úseku dopravy nebo byla jeho věc postoupena soudem pro mládež.

5 – *Belgisch Staatsblad*, 22. prosince 2003, s. 60075.

12. Podle čl. 36 bodu 4 *wet betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade* (zákon o ochraně mládeže, péči o nezletilé, kteří se dopustili činu kvalifikovaného jako trestný čin, a nápravě škody tímto činem způsobené) ze dne 8. dubna 1965⁶, ve znění použitelném na spor v původním řízení (dále jen „zákon o ochraně mládeže“), totiž rozhoduje familie- en jeugdrechtbank (soud pro rodinné věci a mládež, Belgie) o návrzích státního zástupce ve vztahu k osobám stíhaným pro čin kvalifikovaný jako trestný čin, který byl spáchán před dovršením osmnáctého roku věku.

13. Článek 57 bis odst. 1 tohoto zákona stanoví, že pokud osoba, která je pro čin kvalifikovaný jako trestný čin předvedena před familie- en jeugdrechtbank (soud pro rodinné věci a mládež), měla v době spáchání tohoto činu 16 nebo více let a familie- en jeugdrechtbank (soud pro rodinné věci a mládež) se domnívá, že opatrovnické, ochranné nebo výchovné opatření není vhodné, může tento soud věc prostřednictvím odůvodněného rozhodnutí postoupit, s tím, že ji vrátí státnímu zastupitelství, aby se stíhání uskutečnilo buď před zvláštním senátem familie- en jeugdrechtbank (soudu pro rodinné věci a mládež), nebo před porotním soudem, podle toho, jaký trestný čin byl spáchán.

14. Podle tohoto ustanovení však může familie- en jeugdrechtbank (soud pro rodinné věci a mládež) věc postoupit pouze tehdy, je-li splněna některá z následujících podmínek, a sice v případě, že již bylo vůči dotyčné osobě nařízeno jedno či více opatření uvedených v čl. 37 odst. 2, 2 bis nebo 2 *ter* zákona o ochraně mládeže nebo byl učiněn návrh na zjednání nápravy uvedený v člancích 37 *bis* až 37 *quinquies* tohoto zákona, nebo v případě, že se jedná o čin uvedený v člancích 373, 375, 393 až 397, 400, 401, 417 *ter*, 417 *quater*, 471 až 475 trestního zákona nebo o pokus o spáchání činu uvedeného v člancích 393 až 397 trestního zákona.

15. Článek 57 bis odst. 1 zákona o ochraně mládeže rovněž stanoví, že familie- en jeugdrechtbank (soud pro rodinné věci a mládež) se ve svém odůvodnění zaměří na osobnost dotyčného, jeho okolí a stupeň jeho zralosti. Tento článek je možné použít i tehdy, pokud již dotyčná osoba v době vynesení rozsudku dosáhla věku osmnácti let. V tomto případě je postavena na roveň nezletilému.

16. V souladu s čl. 57 bis odst. 2 tohoto zákona může familie- en jeugdrechtbank (soud pro rodinné věci a mládež) věc na základě tohoto článku postoupit až poté, co nechal provést sociální šetření a psychologicko-lékařské vyšetření. Smyslem tohoto vyšetření je posoudit situaci na základě osobnosti dotyčného, jeho okolí a rovněž stupně jeho zralosti. Je-li to relevantní pro posouzení jeho osobnosti, zohlední se za tím účelem povaha, četnost a závažnost činů, z nichž je dotyčný obviněn.

17. Za určitých podmínek však může familie- en jeugdrechtbank (soud pro rodinné věci a mládež) věc postoupit bez provedení sociálního šetření nebo bez zprávy z psychologicko-lékařského vyšetření.

II. Skutkové okolnosti sporu v původním řízení

18. Dne 17. července 2014 vydal Sąd Okręgowy w Białymstoku (krajský soud v Białymstoku, Polsko) evropský zatýkácí rozkaz na polského státního příslušníka D. Piotrowského na základě dvou pravomocných odsuzujících rozsudků.

19. Tento soud totiž odsoudil D. Piotrowského rozsudkem ze dne 15. září 2011 k trestu odnětí svobody v délce šesti měsíců pro spáchání krádeže, konkrétně krádeže jízdního kola, a rozsudkem ze dne 10. září 2012 k trestu odnětí svobody v délce dvou let a šesti měsíců pro podání nepravdivých informací ohledně závažného útoku. S výkonem ani jednoho z těchto uložených trestů ještě nebylo započato.

6 – *Belgisch Staatsblad*, 15. dubna 1965, s. 4014.

20. Usnesením ze dne 6. června 2016 nařídil onderzoekrechter van de Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel (vyšetřující soudce nizozemskojazyčného soudu prvního stupně v Bruselu, Belgie) vzetí D. Piotrowského do vazby pro účely výkonu evropského zatýkacího rozkazu a jeho předání polským orgánům na základě odsuzujícího rozsudku ze dne 10. září 2012. Tento vyšetřující soudce však v tomtéž usnesení uvedl, že evropský zatýkací rozkaz nemůže být vykonán ve vztahu k odsuzujícímu rozsudku ze dne 15. září 2011, neboť D. Piotrowski byl v době spáchání skutku nezletilý.

21. Dne 7. června 2016 podal procureur des Konings (královský prokurátor, Belgie) proti tomuto usnesení opravný prostředek v souvislosti s odmítnutím výkonu evropského zatýkacího rozkazu týkajícího se odsuzujícího rozsudku ze dne 15. září 2011. K tomu objasnil, že na nezletilého staršího šestnácti let může být belgickými orgány vydán evropský zatýkací rozkaz, pokud familie- en jeugdrechtbank (soud pro rodinné věci a mládež) věc postoupil v souladu se zákonem o ochraně mládeže. V takovém případě tento soud provede konkrétní posouzení situace nezletilého, aby bylo možné určit, zda je trestně odpovědný a zda může být trestně stíhán.

22. Procureur des Konings (královský prokurátor) měl naproti tomu za to, že jedná-li se o výkon evropského zatýkacího rozkazu vydaného orgány jiného členského státu, není toto konkrétní posouzení nezbytné a musí být vzato v úvahu pouze kritérium věku, tzn. že musí být určeno, zda bylo v okamžiku spáchání skutků dosaženo věku šestnácti let. Podle procureur des Konings (královský prokurátor) je od tohoto věku trestní odpovědnost možná, přičemž v rámci právní úpravy předávání či vydávání není relevantní, které dodatečné podmínky musí být splněny pro to, aby podle belgického práva mohlo být zahájeno trestní stíhání. Procureur des Konings (královský prokurátor) v tomto ohledu upřesnil, že belgický soudce není příslušný k rozhodnutí o obžalobě ani nemůže stanovit orgánu, který podal žádost o vydání či předání, takové podmínky, které neexistují ve vnitrostátním právním řádu státu tohoto orgánu.

23. Předkládající soud, hof van beroep te Brussel (odvolací soud v Bruselu), je ve skutečnosti konfrontován se dvěma navzájem si odporujícími názory v judikatuře týkajícími se toho, zda může být šestnáctiletý nezletilec předán v rámci výkonu evropského zatýkacího rozkazu, či nikoli.

24. Rozsudkem ze dne 6. února 2013⁷ totiž druhý senát, francouzskojazyčná sekce, Hof van Cassatie (Kasační soud, Belgie) v podstatě rozhodl, že jelikož se řízení o postoupení věci nepoužije v případě osoby stíhané orgány jiného státu, nelze toto řízení použít v rámci výkonu evropského zatýkacího rozkazu, který se týká nezletilého. K předání tohoto nezletilého tedy nemůže dojít.

25. Avšak rozsudkem ze dne 11. června 2013⁸ Hof van Cassatie (Kasační soud), rozhodující v plénu, dospěl v podstatě k názoru, že zásada vzájemného uznávání, na níž je založen evropský zatýkací rozkaz, znamená, že soudce vykonávajícího členského státu nemůže rozhodnout o obžalobě. Tím je tedy vyloučeno, aby belgický soudce prováděl jakékoli předchozí posuzování vhodnosti opatrovnického, ochranného nebo výchovného opatření v souvislosti s tím, zda má familie- en jeugdrechtbank (soud pro rodinné věci a mládež) věc postoupit, či nikoli. Předání osoby, které bylo v okamžiku spáchání trestného činu 16 či více let – v daném případě se jednalo o vraždu – tedy není podmíněno rozhodnutím o postoupení věci, a tato osoba je proto trestně odpovědná ve smyslu čl. 4 bodu 3 zákona o evropském zatýkacím rozkazu.

26. Z důvodu této nejistoty vyplývající z judikatury se tedy předkládající soud rozhodl obrátit se na Soudní dvůr.

7 – Rozsudek č. P.13.0172.F, dostupný na internetové adrese: http://jure.juridat.just.fgov.be/pdfapp/download_blob?idpdf=F-20130206-3.

8 – Rozsudek č. P.13.0780.N, dostupný na internetové adrese: http://jure.juridat.just.fgov.be/pdfapp/download_blob?idpdf=F-20130611-2.

III. Předběžné otázky

27. Vzhledem k tomu, že má hof van Beroep te Brussel (odvolací soud v Bruselu) pochybnosti o tom, jak je třeba vykládat rámcové rozhodnutí 2002/584, rozhodl se přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Musí být čl. 3 bod 3 rámcového rozhodnutí [2002/584] vykládán v tom smyslu, že předávání osob je přípustné pouze tehdy, pokud se tyto osoby podle práva vykonávajícího členského státu považují za plnoleté, nebo dovoluje výše uvedené ustanovení vykonávajícímu členskému státu předávat i nezletilé, kteří mají na základě vnitrostátních předpisů od určitého věku (a případně za splnění řady podmínek) trestní odpovědnost?
- 2) Pro případ, že předávání nezletilých není podle čl. 3 bodu 3 [tohoto] rámcového rozhodnutí zakázáno, musí pak být toto ustanovení vykládáno v tom smyslu, že:
- a) existence (teoretické) možnosti potrestat podle vnitrostátního práva nezletilé od určitého věku představuje dostatečné kritérium pro povolení předání (jinými slovy stačí provedení abstraktního posouzení na základě kritéria věku, od kterého je osoba trestně odpovědná, bez nutnosti zohledňovat případné dodatečné podmínky) nebo
 - b) ani zásada vzájemného uznávání zakotvená v čl. 1 odst. 2 rámcového rozhodnutí [2002/584], ani znění čl. 3 bodu 3 tohoto rámcového rozhodnutí nebrání provedení konkrétního posouzení jednotlivého případu vykonávajícím členským státem, při kterém může být požadováno, aby v souvislosti s osobou, o jejíž předání se žádá, byly splněny stejné podmínky trestní odpovědnosti, které platí pro vlastní státní příslušníky vykonávajícího členského státu na základě jejich věku v době spáchání činů, na základě druhu trestného činu, z něhož jsou obviněni, a možná dokonce na základě dřívějších soudních řízení ve vystavujícím členském státě, která vedla k výchovnému opatření, a to i tehdy, pokud tyto podmínky ve vystavujícím členském státě neexistují?
- 3) Pokud může vykonávající členský stát provést konkrétní posouzení, nemá pak být za účelem zabránění beztrestnosti činěním rozdíl mezi předáním za účelem trestního stíhání a předáním za účelem výkonu trestu?“

IV. Má analýza

28. Předdesílám, že podle mého názoru není pochyb o tom, že uplatnění důvodu pro povinné odmítnutí výkonu evropského zatýkacího rozkazu upraveného v čl. 3 bodě 3 rámcového rozhodnutí 2002/584 nezávisí pouze na tom, že pachatel trestného činu, na něhož byl tento zatýkací rozkaz vydán, je nezletilý.

29. Z přípravných prací, jež vedly k přijetí tohoto rámcového rozhodnutí, totiž vyplývá, že unijní normotvůrce zohlednil situace nezletilých osob právě vložím změny v průběhu legislativního postupu, podle které mohl členský stát odmítnout předání nezletilého, na kterého byl vydán evropský zatýkací rozkaz, není-li podle práva vykonávajícího členského státu vzhledem ke svému věku trestně odpovědný. Evropský parlament, který byl autorem této změny, ji konkrétně odůvodnil tím, že „[j]e-li vyžádaná osoba ve vykonávajícím členském státě považována za *osobu nezletilou*, musí mít tento členský stát možnost výkon zatýkacího rozkazu odmítnout“⁹.

9 – Viz zprávu Evropského parlamentu ze dne 14. listopadu 2001 k legislativnímu návrhu Komise týkajícímu se rámcového rozhodnutí Rady o boji proti terorismu (A5-0397/2001, změna 72), dostupná na internetové adrese: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A5-2001-0397+0+DOC+PDF+V0//FR>. Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

30. Tento důvod pro odmítnutí výkonu, který byl původně fakultativním, se stal jedním z důvodů pro povinné odmítnutí výkonu a v současnosti je uveden v čl. 3 bodě 3 uvedeného rámcového rozhodnutí.

31. Dodávám, že věková hranice trestní odpovědnosti nesmí být zaměňována s věkem, od kterého je dána trestní odpovědnost dospělého, což jsou dva odlišné pojmy. Nezletilí mohou být činěni trestně odpovědnými za jimi spáchané trestné činy. Trestní odpovědnost dospělého je naproti tomu pojem, který definuje věk, od kterého osoba podléhá obecné trestní odpovědnosti.

32. Je tedy zjevné, že když unijní normotvůrce v tomto ustanovení upřesnil, že justiční orgán členského státu, který má vykonat zatýkácí rozkaz, odmítne předat orgánům vystavujícího členského státu osobu, která „není [...] vzhledem ke svému věku trestně odpovědná“ za jednání, kterého se dopustila, neměl tím na mysli osoby, které ještě nedosáhly věku, od kterého je dána trestní odpovědnost dospělého, nýbrž nezletilé, kteří nejsou trestně odpovědní podle práva vykonávajícího členského státu.

33. Domnívám se tedy, že čl. 3 bod 3 rámcového rozhodnutí 2002/584 musí být vykládán v tom smyslu, že uplatnění důvodu pro povinné odmítnutí výkonu evropského zatýkácího rozkazu upraveného v tomto ustanovení nezávisí pouze na tom, že pachatel trestného činu, na něhož byl tento zatýkácí rozkaz vydán, je nezletilý.

34. Nyní je třeba určit – jak se v podstatě táže předkládající soud – zda pojem „trestně odpovědný“ ve smyslu tohoto ustanovení dovoluje vykonávajícímu členskému státu pro účely předání nezletilého do vystavujícího členského státu provést posouzení situace tohoto nezletilého, aby bylo možné určit, zda jsou splněny všechny podmínky vyžadované jeho vnitrostátním právem pro trestní odpovědnost tohoto nezletilého.

35. Položené předběžné otázky se týkají trestního práva použitelného na nezletilé. Nelze tedy na ně odpovědět jinak, než při zohlednění specifických rysů tohoto práva, které na jednu stranu využívá klasických mechanismů trestní odpovědnosti, ale na druhou stranu do nich vnáší také pravidla, která zásadně mění jejich fungování a způsob, jakým se k věci přistupuje.

36. Pokud jde nejprve o klasická pravidla mechanismu odpovědnosti v oblasti trestního práva, je třeba připomenout, že k tomu, aby byl pachatel shledán trestně odpovědným za spáchání konkretizovaného činu, který podle práva v místě, kde byl spáchán, představuje trestný čin, musí naplňovat následující znaky:

- byl si vědom toho, co činí,
- věděl, že skutek je zakázán, a
- přesto ho chtěl spáchat.

37. Tyto znaky (vědomí, rozlišovací schopnost a vůle) se posuzují konkrétně v jednotlivých případech a jsou – při dodržení pravidel spravedlivého procesu – úkolem vyšetřujících a rozhodovacích soudních orgánů. Zde se jedná o orgány vystavujícího členského státu.

38. Pokud jde dále o podstatná specifika zavedená právem nezletilých, je třeba uvést, v čem zásadně spočívají.

39. S ohledem na obecná pravidla, jimiž se řídí pojem „trestní odpovědnost“, je hned patrné, že jejich identifikace je o to obtížnější, čím je nezletilec mladší. K překonání těchto obtíží zastávají některé členské státy přístup *in concreto*, jak byl popsán v bodech 36 a 37 tohoto stanoviska, a jiné zavedly systém, který vylučuje veškerou trestní odpovědnost pod určitý věk stanovený zákonem.

40. Z hlediska použitelné sankce je dále patrný zásadní rozdíl oproti právu použitelnému na plnoleté delikventy, který ve skutečnosti spočívá v tom, že se zavádí rozlišení mezi odpovědností a trestností. V souladu s tím pak bude možné nezletilého delikventa shledat odpovědným, avšak vzhledem k jeho věku bude zákon zakazovat, aby mu byl uložen trest.

41. Toto řešení, které může vypadat jako zvláštní, či jako zvlášť složité, je ve skutečnosti konkrétním projevem jedné ze základních zásad, na nichž stojí právo nezletilých, tj. zásady upřednostnění výchovného působení.

42. Tato zásada se objevila jako důsledek historického vývoje tohoto odvětví trestního práva, který se urychlil po skončení druhé světové války zejména vlivem tzv. teorií „ochrany společnosti“, které kladou důraz na prevenci, výchovu a opětovné začlenění.

43. Zvláštnost trestního práva nezletilých je v dnešní době podtržena existencí četných mezinárodních instrumentů, na jejichž tvorbě členské státy spolupracovaly nebo k nimž přistoupily. Z těchto instrumentů lze uvést Úmluvu o právech dítěte¹⁰ a Minimální standardní pravidla OSN týkající se výkonu soudnictví za účasti mladistvých (Pekingská pravidla)¹¹.

44. Unie si již tuto specifickou osvojila a dbá na její začlenění do všech unijních politik. V souladu s tím Komise v Agendě EU v oblasti práv dítěte¹² vysvětluje, že „[k]líčovým úkolem v rámci [této] agendy [...] je učinit justici v Evropě vstřícnější k dětem“, a upřesňuje, že „[z]adržení dětí by mělo být krajním opatřením a omezeno na nejkratší nutnou dobu“¹³. Ve směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/800 ze dne 11. května 2016 o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení¹⁴, je zohlednění této specifické trestního práva nezletilých v unijním právu zvlášť vyzdvihováno.

45. Tato nutnost byla zdůrazněna Radou Evropy ve zprávě „Trestní soudnictví pro nezletilé přizpůsobené dětem: od slov k činům“¹⁵. V této zprávě hovoří Rada Evropy ještě konkrétněji a vyzývá členské státy zejména k tomu, aby stanovily minimální věk trestní odpovědnosti na nejméně čtrnáct let s vymezením celé škály řešení přizpůsobených nejmladším delikventům namísto tradičního trestního stíhání a zajistily, aby zbavení osobní svobody nezletilých bylo jen nejzazším a co nejkratším možným opatřením, konkrétně tím, že namísto vazby a vězení zavedou alternativní opatření a sankce bez odnětí svobody, jako jsou varování či důtky, výchovná opatření, pokuty, usnesení o dohledu, vzdělávací programy atd. Všechna tato doporučení v podstatě přejímají pravidla zakotvená v Úmluvě o právech dítěte¹⁶ a Pekingských pravidlech¹⁷.

46. Z výše uvedeného vyplývá, že v oblasti trestního práva nezletilých má trest pouze podpůrnou povahu a převažovat musí výchovný aspekt. Proto hovoříme o „upřednostnění výchovného působení“.

47. Tato zvláštnost je natolik významná, že se podle mého názoru pojí k základním právům. Doklad o tom lze nalézt v čl. 24 odst. 2 Listiny, který stanoví, že „[p]ři všech činnostech týkajících se dětí, ať už uskutečňovaných veřejnými orgány nebo soukromými institucemi, musí být prvořadým hlediskem nejvládnější zájem dítěte“.

10 – Úmluva byla přijata Valným shromážděním OSN v rezoluci č. 44/25 ze dne 20. listopadu 1989 a vstoupila v platnost dne 2. září 1990.

11 – Přijata Valným shromážděním OSN v rezoluci č. 40/33 ze dne 29. listopadu 1985.

12 – Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů, COM(2011) 60 final.

13 – Viz s. 6 a násl. tohoto sdělení.

14 – Úř. věst. 2016, L 132, s. 1.

15 – Zpráva ze dne 19. května 2014, Doc. 13511.

16 – Viz článek 40 této úmluvy.

17 – Viz zejména článek 17 těchto pravidel.

48. Právě tento nejvlastnější zájem ostatně odůvodňuje a ukládá, aby tradiční schéma reakce ze strany trestního práva bylo modifikováno v závislosti na tom, co vyžaduje zohlednění zájmu dítěte vzhledem k jeho věku a sledovanému cíli, tj. aby represivní soudní opatření umožnila v maximální míře zajistit opětovné začlenění a výchovu dítěte.

49. Pokud jde o člověka, jehož osobnost se vzhledem k jeho věku teprve formuje, zohlednění tohoto nejvlastnějšího zájmu, který ostatně splývá se zájmem celé společnosti, odůvodňuje, aby byla přijata zvláštní opatření z hlediska postupu vyšetřování i soudního řízení a škála možných reakcí byla natolik diverzifikovaná, že bude možné z titulu trestní sankce uložit výchovné opatření, umožňuje-li to zákon.

50. Zákon to totiž může zakázat na základě úvahy, že pod určitou věkovou hranicí je samotný pojem „trestní sankce“ nevhodný a vůči mladému nezletilci musí být přijaté opatření pojato pouze v čistě výchovném rámci, ve kterém nebude současně směřována sankce a výchova, neboť by tak hrozilo, že dojde ke zkreslení jeho významu a bude ohrožena účast nezletilého na tomto opatření, a tím i jeho účinnost.

51. S ohledem na zásady, které jsem připomněl výše, je dle mého názoru nutné se shodnout na tom, že každý systém, který by nestanovil žádný rozdíl mezi trestem, který lze uložit plnoletému delikventovi, a trestem, který lze uložit nezletilému delikventovi, by ve skutečnosti porušoval základní práva takového nezletilého, neboť by tím byla znemožněna individualizace trestu – což je podmínka nezbytná pro uplatnění zásady upřednostnění výchovného působení – jelikož volné posouzení prováděné soudcem by zde bylo paralyzováno samotným zákonem.

52. Z právní komparace je patrné, že přinejmenším v právních rádech členských států Unie uvedly tyto státy v platnost systém, který soudci umožňuje zajistit tuto individualizaci dvěma navzájem komplementárními přístupy. Nejprve diverzifikací trestů, které může soudce uložit, a následně stanovením možnosti ukládat tresty blízkí se klasickým trestům odnětí svobody nebo penězním trestům až od určité věkové hranice.

53. Pod určitou věkovou hranicí tedy nelze uložit žádný trest. V případě trestných činů spáchaných v určitém věkovém rozmezí, které se nachází bezprostředně nad touto hranicí, může být uloženým trestem pouze výchovné opatření. U následujícího věkového rozmezí budou obvykle hrozící tresty, které jsou však považovány za podpůrné vzhledem k zásadě „upřednostnění výchovného působení“, každopádně povinně zmírněny a princip jejich uplatnění na konkrétní případ bude zvlášť odůvodněný. Postupnými kroky odpovídajícími po sobě jdoucím věkovým rozmezím se nezletilý delikvent přibližuje statusu trestní odpovědnosti dospělého.

54. V rámci tohoto přístupu se tedy pohybujeme v oblasti, v níž se věk stává jednotnou referencí pro všechny členské státy. Na jednu stranu tato oblast ponechává každému volnost vybrat si způsob, jakým určuje trestní odpovědnost nezletilých, avšak nutí k uznání způsobu zvoleného ostatními členskými státy, a na druhou stranu – s poukazem na hrozící či uložený trest – umožňuje stanovit odpovídající objektivní kritérium, které bude určující pro provedení, či odmítnutí předání.

55. Z toho plyne, že právě takto musí být vykládán čl. 3 bod 3 rámcového rozhodnutí 2002/584. Zmínka o věku, která je v něm obsažena, se týká věku, kdy lze uložit trest nezletilému pachateli. Nelze totiž připustit, aby některé členské státy z důvodu, že jejich vnitrostátní právo volí techniku posuzování trestní odpovědnosti nezletilých případ od případu na základě konkrétního zjišťování, zda jsou současně naplněna ona tři kritéria vycházející z bodů 36 a 37 tohoto stanoviska, mohly tuto analýzu provádět z pozice vykonávajícího členského státu. To by *de facto* znamenalo totéž, co znovuzavedení systému náročného vydávání vyžadujícího, aby si vykonávající členský stát opatřil celý spis z trestního stíhání nebo z odsouzení a ověřil, zda ve všech ohledech odpovídá jeho vlastnímu vnitrostátnímu řízení.

56. Taková situace by byla neslučitelná se zásadou vzájemného uznávání. Ta vykonávajícím členskému státu ukládá, aby akceptoval analýzu provedenou vystavujícím členským státem ohledně viny, tj. potenciální viny v případě trestního stíhání či prokázané viny v případě odsuzujícího rozsudku vydaného ve vystavujícím členském státě. Toto rámcové rozhodnutí je přitom na zásadě vzájemného uznávání založeno¹⁸. Nelze je tedy vykládat ve smyslu, který by vedl k popření této zásady.

57. Naproti tomu zůstává ještě zásadní otázka, zda může být nezletilému vzhledem k jeho věku uložen trest. Tuto základní otázku pokládá čl. 3 bod 3 uvedeného rámcového rozhodnutí, podle kterého je v případě záporné odpovědi dán automatický důvod pro odmítnutí předání. Toto ustanovení zajišťuje absolutní dodržování jedné ze základních koncepcí práva nezletilých všemi členskými státy. Přitom respektuje základní práva vyplývající zejména z čl. 24 odst. 2 Listiny.

58. Pro úplnost je třeba dodat, že povaha práva nezletilých, které se zásadně ubírá směrem k upřednostnění výchovného působení, způsobuje, že rozhodnutí o odmítnutí předání na základě čl. 3 bodu 3 rámcového rozhodnutí 2002/584 nemůže vést k prostému „vypuštění“ nezletilého na svobodu. Z toho naopak plyne – v souladu s logikou zohledňování nejvlastnějšího zájmu nezletilého – povinnost zajistit péči o něj jiným způsobem, a to prostřednictvím výchovné asistence. Jedná se o způsob zajištění péče a ochrany nezletilého v jeho nejvlastnějším zájmu vždy, když je ohroženo jeho zdraví, bezpečnost a mravy.

59. Pakliže zde přitom vyvstává otázka předání, je to proto, že se jedná o trestný čin, který byl spáchán ve vystavujícím členském státě a nemůže zaniknout v důsledku nedostatku trestní odpovědnosti, ať už je vymezení tohoto výrazu jakékoli. Nelze se tedy domnívat, že by spáchání zakázaného činu, který je nepochybně závažným činem, neboť naplnil kritéria umožňující vydání evropského zatýkacího rozkazu, bylo považováno za něco normálního. Vykonávající členský stát má tedy v tomto případě povinnost zajistit péči, a to opět z titulu základních práv dítěte. Připomínám ostatně, že se jedná o odmítnutí předání, protože nezletilý je příliš mladý na to, aby si mohl ve vykonávajícím členském státě odpykat trest, i kdyby měl spočívat ve výchovném opatření. Povinnost tohoto členského státu zajistit péči je tedy dána tím spíše.

60. Tento výklad postavený na vzájemné komplementaritě různých aspektů práva nezletilých je podle mého názoru takové povahy, že respektuje základ speciálních pravidel práva nezletilých, který vyjadřuje především zásadní solidaritu mezi generacemi a národy. Jsem hluboce přesvědčen, že soubor pravidel, jež umožňují budování prostoru svobody, bezpečnosti a práva, nelze vykládat ve smyslu, který by tomuto ideálu protiřečil, nýbrž ve smyslu, který jej podpoří.

61. Pokud jde o projednávaný případ, žádost o předání se vztahuje na nezletilého, v jehož případě není podle belgického práva uložení sankce vyloučeno. To by však vyžadovalo, aby orgány vykonávajícího členského státu posoudily osobnost nezletilého, jeho trestní minulost a rozpoznávací schopnost v okamžiku spáchání trestného činu. Tyto otázky, a zejména otázka, jakou sankci lze uložit nezletilému vzhledem k jeho osobnosti a jeho věku, přitom vyvstávají i ve vystavujícím členském státě. Odpověď na tyto otázky tedy závisí na posouzení, jež přísluší výlučně soudu tohoto státu. Odmítnutí tohoto řešení by z jiného úhlu pohledu znamenalo totéž, co odmítnout zásadu vzájemné důvěry.

62. Z výše uvedených důvodů se proto domnívám, že čl. 3 bod 3 rámcového rozhodnutí 2002/584 nahlížený ve světle čl. 24 odst. 2 Listiny musí být vykládán v tom smyslu, že vykonávající členský stát může odmítnout předání nezletilého, pokud mu vzhledem k jeho věku v okamžiku spáchání trestného činu nelze podle práva tohoto státu uložit žádný trest. Vykonávající členský stát bude muset naproti tomu nezletilého předat vždy, když trest, který mu hrozí ve vystavujícím členském státě, povahou a výší odpovídá – vzhledem k jeho věku v okamžiku spáchání trestného činu – trestu, který by mu mohl hrozit nebo ke kterému by mohl být odsouzen ve vykonávajícím členském státě.

18 – Viz rozsudek ze dne 29. června 2017, Popławski (C-579/15, EU:C:2017:503, bod 19 a citovaná judikatura).

63. V případě, že vykonávající členský stát odmítne předání nezletilého, musí ve vztahu k tomuto nezletilému splnit své povinnosti související se zajištěním péče o něj v rámci výchovné asistence.

V. Závěry

64. Vzhledem k výše uvedeným úvahám navrhuji, aby Soudní dvůr na předběžné otázky položené hof van beroep te Brussel (odvolací soud v Bruselu, Belgie) odpověděl následovně:

„1) Článek 3 bod 3 rámcového rozhodnutí Rady 2002/584/SVV ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy, ve znění rámcového rozhodnutí 2009/299/SVV ze dne 26. února 2009, nahlížený ve světle čl. 24 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie musí být vykládán v tom smyslu, že:

- uplatnění důvodu pro povinné odmítnutí evropského zatýkacího rozkazu upraveného v tomto ustanovení nezávisí pouze na tom, že pachatel trestného činu, na něhož byl tento zatýkací rozkaz vydán, je nezletilý,
- vykonávající členský stát může odmítnout předání nezletilého, pokud mu vzhledem k jeho věku v okamžiku spáchání trestného činu nelze podle práva tohoto státu uložit žádný trest, a
- vykonávající členský stát bude muset naproti tomu nezletilého předat vždy, když trest, který mu hrozí ve vystavujícím členském státě, povahou a výší odpovídá – vzhledem k jeho věku v okamžiku spáchání trestného činu – trestu, který by mu mohl hrozit nebo ke kterému by mohl být odsouzen ve vykonávajícím členském státě.

2) V případě, že vykonávající členský stát odmítne předání nezletilého, musí ve vztahu k tomuto nezletilému splnit své povinnosti související se zajištěním péče o něj v rámci výchovné asistence.“